

Економічні науки

УДК 338.46.47:654.1 (045)

Виноградова Олена Володимирівна

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри маркетингу

Державний університет телекомунікацій

Виноградова Елена Владимировна

доктор экономических наук, профессор,

заведующий кафедрой маркетинга

Государственный университет телекоммуникаций

Vynogradova Olena

Doctor of Economics, Professor,

Head of Marketing Department

State University of Telecommunications

Мікуляк Світлана Валентинівна

магістр

Державного університету телекомунікацій

Микуляк Светлана Валентиновна

магистр

Государственного университета телекоммуникаций

Mikuliak Svitlana

Master of the

State University of Telecommunications

**ЧИННИКИ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ
COVID-19**

**ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ НА
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ
COVID-19**

**FACTORS OF THE ENVIRONMENTAL INFLUENCE ON THE
COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES IN COVID-19**

Анотація. У роботі надано характеристику чинників впливу зовнішнього середовища на рівень конкурентоспроможності підприємств в умовах боротьби з пандемією коронавірусу COVID-19. Показано, які зміни відбуваються в соціально-економічному середовищі під час карантину, та як це відбивається на діяльності підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, чинники конкурентоспроможності, зовнішнє середовище, COVID-19, пандемія.

Аннотация. В работе охарактеризованы факторов влияния внешней среды на уровень конкурентоспособности предприятий в условиях борьбы с пандемией коронавируса COVID-19. Показано, какие изменения происходят в социально-экономической среде во время карантина, и как это отражается на деятельности предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, факторы конкурентоспособности, внешняя среда, COVID-19, пандемия.

Summary. The article describes the factors influencing the external environment on the level of competitiveness of enterprises in the fight against the pandemic of coronavirus COVID-19. It is shown what changes take place in the socio-economic environment during quarantine, and how it affects the activities of enterprises.

Key words: enterprise competitiveness, competitiveness factors, external environment, COVID-19, pandemic.

Постановка проблеми. З огляду на нові умови діяльності українських підприємств під час пандемії Covid-19 гостро постало питання підвищення ефективності складових конкурентоспроможності, у тому числі такої важливої її складової як маркетингова. Сучасні умови постійно спонукають підприємців шукати нові важелі підвищення конкурентоспроможності підприємства. Саме зараз, в умовах кризи, здатність та ефективність адаптації підприємства до вимог карантину залежить від його конкурентного потенціалу. Високий рівень конкурентоспроможності підприємств є запорукою високого одержання прибутку. Однак, зовнішні умови функціонування підприємств вносять свої корективи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показав, що поняття «конкурентоспроможність підприємства» постійно знаходиться у зоні уваги науковців. Питання конкурентоспроможності підприємств в умовах пандемії Covid-19 вивчали такі вчені як Пол Донован [2], Мінченко Д. [3], Алабужин И., Гурова Т., Денисенко К., Мамедьяров З., Скоробогатий П. [4] та ін. Проте, проблема дослідження чинників зовнішнього середовища, що здійснюють вплив на конкурентоспроможність підприємства під час пандемії залишається дуже актуальною і своєчасною.

Мета дослідження - вивчення особливостей прояву чинників зовнішнього середовища, що здійснюють вплив на конкурентоспроможність підприємства під час пандемії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чинники конкурентоспроможності - це ті явища і процеси виробничо-господарської діяльності підприємства і соціально-економічного життя суспільства, які викликають зміну абсолютної і відносної величини витрат на виробництво, а в результаті зміна рівня конкурентоспроможності підприємства. Ці чинники можуть змінювати конкурентні переваги підприємства в бік

підвищення і в бік зменшення. Усі ці чинники можна умовно розділити на зовнішні й внутрішні.

Під зовнішніми чинниками розуміють сукупність суб'єктів господарювання, економічних, суспільних і природних умов, національних і міждержавних інституціональних структур та інших зовнішніх умов і чинників, що діють у глобальному оточенні та здійснюють вплив або можуть вплинути на функціонування підприємства.

Основні зовнішні чинники, які впливають на конкурентоспроможність підприємства наведено на рис.1.

Рис. 1. Основні зовнішні чинники, які впливають на конкурентоспроможність підприємства [1]

Розглянемо, яким чином коронавірус здійснив вплив на кожен складову конкурентоспроможності.

По-перше, державна політика. В умовах пандемії змінилися пріоритети розвитку країн світу, навіть самих могутніх – США, Китаю, Росії, країн ЄС. Призупинено заплановані реформи.

Змінюється вектор інтеграційних процесів, держави намагаються перемикнути його всередину країни, згортаються експортно-імпортні

зв'язки, різко знизився обсяг світової торгівлі, особливо на ринку послуг. Наприклад, частка Китаю у світовій обробній промисловості становить близько 25% - для порівняння - у 2003 році, коли лютувала атипова пневмонія, цей показник у КНР був всього 11% [2].

Відчутні наслідки пандемії у ЄС в силу високого ступеня інтеграції підприємств у глобальні ланцюги поставок та порушення внутрішньо-європейських зв'язків. Це загрожує банкрутствам підприємств, які були тісно пов'язані діяльністю з закордонними бізнес - партнерами.

Слід додати, що у внутрішній політиці багатьох урядів державна політика схиляється у бік авторитарних режимів, та посилює контроль над особистим життям своїх громадян [4].

По-друге, на законодавчому рівні прийнято ряд законів, які обумовлені новими правовими відносинами, обмеженими COVID-19. Так, за час карантину парламент України прийняв ряд законів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусу і забезпечення податкових та інших пільг [3]:

- Закон України № 530-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 р
- Закон України № 533-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 р.
- Закон України № 540-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямовані на забезпечення додаткових соціальних і економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р

По-третє, економічні умови значно погіршилися. Пандемія жорстко пройшлася по світовому господарству, її вплив відчула кожна країна, майже кожна галузь. Найбільший удар сприйняла туристична галузь, авіа та залізничні сполучення, сфера послуг, сільське господарство, де задіяна велика кількість найманих працівників з інших країн. Як наслідок – негативні прогнози щодо росту ВВП. За оцінками французького Національного інституту статистики та економічних досліджень (INSEE), французький ВВП періоду «самоізоляції» на 35% менше ВВП звичайного періоду. Більше за всіх постраждали сектор туризму і готелі - там падіння склало майже 100%, в будівництві - 90%, в промисловості - 50%. Майже не постраждало сільське господарство (мінус 4%; альтернативна оцінка - мінус 13%). Сектор послуг, який створює 56% ВВП Франції, скоротився на 36%. Оптимістичний сценарій розвитку подій, за версією INSEE, - падіння ВВП на 10% в першій половині цього року з різким відскоком в другій половині (плюс 12%) і виходом на докризовий рівень в середині 2021 року. Песимістичний сценарій - падіння ВВП на 16% в поточному році і ще на 2% - в наступному, з невеликим поживавленням у 2022-му. Але при цьому до кінця 2022 року ВВП Франції буде все ще на 15% нижче докризових показників [4].

В-четвертих, загострення конкуренції, банкрутство дрібних підприємств змінили стан конкуренції на ринку.

П'ятий чинник, який впливає на конкурентоспроможність підприємства – ресурсний потенціал, навпаки, отримав можливість до відродження внаслідок скорочення забруднення навколишнього середовища, зниження рівня екологічного навантаження на природні ресурси окремих країн.

Шоста складова показала різке зміщення акцентів на товарних ринках у бік он-лайн торгівлі. А попит на мережеві комп'ютерні ігри в КНР виріс на 40% в річному численні. Зростання он-лайн - шопінгу знизив

вплив епідемії на попит. Ефект в цілому все одно негативний, але він слабший, ніж в минулому, завдяки Amazon, Netflix і он-лайн-ігор. Вплив на попит тієї чи іншої компанії залежить від того, чим вона торгує. Люксові бренди страждають. Такі товари купують особисто, а не через Інтернет. Але для базових товарів перехід до он-лайн-покупок може стати довгостроковим трендом. Споживачі, які звикнуть до он-лайн-покупок в епоху епідемії, можуть не захотіти повернутися до старого методу шопінгу після її закінчення [2].

Сьомий чинник конкурентоспроможності – розвиток ринкової інфраструктури – отримав додатковий стимул до вдосконалення, підвищення технологічності, в основному за рахунок зростання ролі інформаційних комунікацій, підвищення уваги до ємності транспорту, впорядкування системи перевезень, унеможливлення використання старої ресурсної бази транспорту. Змінилася система банківського обслуговування.

І найбільш вразливим під час пандемії виявився восьмий чинник – соціальні умови діяльності підприємств. Всі елементи соціального життя – система охорони здоров’я, зайнятість, освіта, культура тощо – все це пройшло випробування карантинном під час якого проявилися всі можливі та навіть неможливі в звичайних умовах проблеми і негаразди.

Так, кількість людей, які втратили роботу в США через пандемію COVID-19, перевищила 33 млн. осіб, що є найгіршим показником у країні з часів Великої депресії [5].

У Київському міському центрі зайнятості від початку карантину, 12 березня, зареєструвалося 4 600 нових безробітних, а загалом з початку року кількість безробітних у столиці зросла на 45% [6].

Проблеми дистанційного навчання проявилися у зменшенні його практико орієнтованості, переведення проходження студентами виробничих практик на підприємствах на дистанційну форму, ускладнення

профорієнтаційної роботи з молоддю, економічні проблеми вступу абітурієнтів на навчання за контрактом тощо.

Висновки. Таким чином, та кризова ситуація, у якій миттєво опинилася економіка світу і нашої держави, зокрема, як лакмусовий папірець показала проблеми за всіма зовнішніми чинниками конкурентоспроможності підприємств. І вижити в боротьбі з COVID-19 не лише у медичній площині можливе тільки при гарантованій державній підтримці, стратегічному курсі на інноваційний розвиток економіки, лібералізації ринкових відносин, перегляду фінансування галузей і регіонів в бік оптимізації витрат та зміни господарчого менталітету.

Література

1. Ладунка І. С. Дослідження факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств / І. С. Ладунка, М. І. Братанов // Економіка і суспільство. 2016. №5. С. 189–194. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/34.pdf (дата звернення: 07.06.2020).
2. Пол Донован. Экономика страха: как коронавирус изменит бизнес и потребителей Forbes Contributor. URL: <https://www.forbes.ru/biznes/395525-ekonomika-straha-kak-koronavirus-izmenit-biznes-i-potrebiteley> (дата звернення: 07.06.2020).
3. Минченко Д. 4 Важных изменения законодательства в связи с коронавирусом. URL: <https://pravo.ua/4-vazhnyh-izmenenija-zakonodatelstva-v-svjazi-s-koronavirusom/> (дата звернення: 07.06.2020).
4. Большой брат не вылечит тебя Алабужин И., Гурова Т., Денисенко К., Мамедьяров З., Скоробогатый П. «Эксперт» Online version. URL: <https://expert.ru/expert/2020/15/bolshoj-brat-ne-vilechit-tebya/> (дата звернення: 07.06.2020).

5. Укрінформ - Мультимедійна платформа іномовлення України, 07 червня 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3022154-bezrobitta-u-ssa-sagnulo-istoricnogo-maksimumu-cerez-koronavirus.html> (дата звернення: 07.06.2020).
6. Коронавірус і безробіття: скільки киян втратили роботу від початку карантину. URL: <https://glavcom.ua/kyiv/news/koronavirus-i-bezrobittya-skilki-kiyan-vtratile-robotu-vid-pochatku-karantinu-673779.html> (дата звернення: 07.06.2020).